

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Навчально-науковий інститут філології та журналістики
Кафедра журналістики

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту

**Науковий інститут
філології та
журналістики**

О. В. Шарагіна

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАКТИЧНА РИТОРИКА»

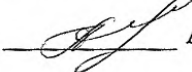
освітній рівень	бакалавр (назва освітнього рівня)
галузь знань	061 Журналістика (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність:	061 Журналістика (код і назва спеціальності (або спеціалізації))
освітня програма	«Журналістика» (назва освітньої програми)
тип дисципліни	вибіркова (обов'язкова / вибіркова)

Київ – 2024 рік

Розробник силябусу: Наталушко Сергій Миколайович, викладач кафедри журналістики

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри журналістики

Протокол № 2 від 13.09 2024 року

Завідувач кафедри журналістики А.К. Досенко

Погоджено

Гарант освітньої програми «Журналістика»: Гаяна ЮКСЕЛЬ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<i>Найменування показників</i>		<i>Розподіл годин за навчальним планом</i>		
Кількість кредитів:	4	Вид занять	Форма навчання	
Загальна кількість годин:	120		Денна	Заочна
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом:	2	Лекції:	8	-
Семестр:	3	Практичні заняття:	-	-
Тижневе навантаження (год.):		Лабораторні заняття:	-	-
аудиторне:	2	Семінарські заняття:	8	-
самостійна робота:	2/4	Самостійна робота:	104	-
Форма підсумкового контролю:	залік	Консультації:	-	-
Мова навчання:	українська	Індивідуальні заняття:	-	-

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у ННП кафедри слов'янської та романо-германської філології, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись із письмовим запитом на електронну пошту за адресою natalushko.serhiy@tnu.edu.ua.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумови для вивчення дисципліни:

Препозит:	Постпозит
«Українська мова за професійним спрямуванням», «Культура мовлення сучасного журналіста».	Курс «Практична риторика» належить до вибіркових навчальних дисциплін, що формують фахові компетентності, вивчення яких допоможе глибше опанувати майбутню професію журналіста.

Мета вивчення дисципліни: надати студентам вичерпні теоретичні знання з даного предмету, розвинути наявні навички публічного мовлення та стимулювати до самовдосконалення у напрямі формування власних риторичних умінь і навичок.

Очікувані програмні результати навчання за дисципліною (за Освітньо-професійною програмою):

ПРН 1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та фахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.

ПРН 6. Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для розв'язання спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності.

ПРН 11. Знати принципи, технології та прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною (іноземними) мовами.

ПРН 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.

ПРН 20. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з учнями та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

Шифр та назва компетентності
Загальні компетентності (ЗК)
ЗК 1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 10. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 12. Здатність працювати в команді та автономно.
ЗК 13. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
Фахові компетентності (ФК)
ФК 6. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову(и), що вивчається(ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.
ФК 9. Усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною мовами.
ФК 15. Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення.
ФК 16. Здатність до організації ділової комунікації.

Зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1.

РИТОРИКА КРИЗЬ ПРИЗМУ ЕМПАТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Тема 1. Емпатійне спілкування. 5 типів комунікації

Поняття про риторику як науку та навчальну дисципліну. Зміст риторики, риторична термінологія. Історія та джерела риторики й педагогічної майстерності. Ритор та педагог риторики.

Логос. Етос. Пафос. Інвенція. Диспозиція. Елокуція. Елоквенція. Меморія. Акція. Зв'язок риторики з іншими дисциплінами.

Міфологія красномовства, риторика Давньої Греції. та Риму. Вітчизняна риторика. Мовотворчість Івана Вишенського. Мовна спадщина Григорія Сковороди. Риторика в Києво-Могилянській академії. Феофан Прокопович.

Емпатійне спілкування. Ненасильницьке спілкування. Емпатична, агресивна, пасивно-агресивна, пасивна, маніпулятивна комунікація.

Тема 2. Ефективна комунікація. Промови, будова та види

Основні роди, види і жанри красномовства. Академічне красномовство. Політичне красномовство. Дипломатичне красномовство. Суспільно-побутове красномовство. Діалогічне красномовство.

Інвенція. Основні закономірності риторики. Концепція. Моделювання аудиторії. Стратегія і тактика. Комунікативні ознаки мовлення. Диспозиція. Основна частина диспозиції. Виклад. Дедуктивний метод. Індуктивний метод викладу. Аналогічний метод. Стадійний метод. Концентричний метод. Аргументація. Теза. Аргумент. Закони логіки. Аналогічна аргументація. Демонстрація. Логічні помилки.

Елокуція. Тропіка. Тропи. Метафора. Метонімія. Парономазія. Риторичне запитання. Риторичне звертання. Риторичний оклик. Риторичне порівняння. Антономазія. Персоніфікація. Алегорія. Іронія. Тавтологія. Фігури кількості. Парцеляція. Еліпс. Період. Акція. Інтонування. Техніка дихання і техніка мовлення. Образ оратора. Образ аудиторії. Подолання опору аудиторії. Риторичний ідеал.

Тема 3. Стили комунікації

Конструктивна комунікація. DISC - 4-секторна поведінкова модель для дослідження поведінки людей в їх середовищі або в певній ситуації. D — (Dominance) “Домінування”; I — (Influence) “Вплив”; S — (Steadiness); C — (Compliance) “Відповідність”. Типи людей. Поведінка під час комунікації з різними типами людей. Образ оратора та образ аудиторії.

Взаєморозуміння, координація й узгодження намірів і інтересів сторін. Авторитарний, демократичний, ліберальний, ритуальний, маніпулятивний та гуманістичний стилі спілкування. Міжкультурна та міжгрупова комунікація.

Труднощі спілкування. Бар’єри у спілкуванні. Маніпуляція під час ділового спілкування.

Тема 4. Вербальна та невербальна комунікація

Вербальні та невербальні засоби спілкування, їх характеристика. Невербальна комунікація та її особливості. Кінесичні особливості невербального спілкування (жести, пози, міміка). Проксемічні особливості невербального спілкування.

Міміка. Пантоміміка. Візуальний контакт. Міжособистісний простір. Жести. Візуальний контакт-метод невербального спілкування. Переляк. Смуток. Відраза. Здивування. Очі. Посмішка. Щира посмішка. «Гумова» посмішка. Саркастична посмішка. Міжособистісний простір.

Загальні правила мовної комунікації. Вербальні техніки (уточнення, віддзеркалення, відображення, парафраз, рефрейм, підсумовування, висновки).

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕННА ФОРМА

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	Всього	Лекції	Семінарські завдання	Самостійна робота
1	2	3	4	5
РОЗДІЛ 1. РИТОРИКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕМПАТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ				
Тема 1. Емпатійне спілкування. 5 типів комунікації	30	2	2	26
Тема 2. Ефективна комунікація. Промови, будова та види	30	2	2	26
Тема 3. Стили комунікації	30	2	2	26
Тема 4. Вербальна та невербальна комунікація	28	2		26
Залік	2		2	
Всього годин за 3 семестр	120	8	8	104

4 ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

4.4. Підготовка до семінарських занять

РОЗДІЛ 1.

РИТОРИКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕМПАТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Тема 1. Емпатійне спілкування. 5 типів комунікації

1. Поняття про риторику як науку та навчальну дисципліну
2. Ритор та педагог риторики
3. Емпатійне спілкування
4. Види комунікації

Література: основна – 1-3; додаткова – 1-30

Тема 2. Ефективна комунікація. Промови, будова та види

1. Основні роди, види і жанри риторики
2. Промова та її будова
3. Структура класичної промови
4. Види промови

Література: основна – 1-3; додаткова – 1-30

Тема 3. Стили комунікації

1. Конструктивна комунікація.
2. DISC - 4-секторна поведінкова модель
3. Поведінка під час комунікації з різними типами людей.
4. Образ оратора та образ аудиторії.

Література: основна – 1-3; додаткова – 1-30

Тема 4. Вербальна та невербальна комунікація

1. Вербальні та невербальні засоби спілкування, їх характеристика
2. Кінесичні особливості невербального спілкування (міміка та пантоміміка)
3. Міжособистісний простір. Жести.
4. Проксемічні особливості невербального спілкування.

Література: основна – 1-3; додаткова – 1-30

4.2. Матеріали для самоконтролю

РОЗДІЛ 1.

РИТОРИКА КРИЗЬ ПРИЗМУ ЕМПАТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Тема 1. Емпатійне спілкування. 5 типів комунікації

Обрати один із типів комунікації та створити презентацію про цей тип.

Література: основна – 1-3; додаткова – 1-30

Тема 2. Ефективна комунікація. Промови, будова та види

Зібрати не менше 10 висловів відомих людей про оратора та красномовство.

На основі цих матеріалів змонтувати відео чи написати повідомлення.

Література: основна – 1-3; додаткова – 1-30

Тема 3. Стили комунікації

1. Обрати співрозмовника (друзів, коханих, батьків, наставників тощо) та запропонувати йому пройти тест на визначення стилю комунікації.

2. Проаналізувати результати за характеристиками вказаних стилів, результат подати у письмовому вигляді.

Література: основна – 1-3; додаткова – 1-30

Тема 4. Вербальна та невербальна комунікація

1. Обрати будь-яку телерекламу.
2. Оцінити та проаналізувати вербальну та невербальну риторику у ній.
3. Аналіз подати у письмовому вигляді як рецензію на телерекламу.

Література: основна – 1-3; додаткова – 1-30

4.3. Індивідуальні завдання

У форматі індивідуальних завдань запропоновані тестові завдання.

4.4. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю до заліку з дисципліни «Практична риторика»

1. Основні поняття риторики.
2. Ознаки педагогічної майстерності оратора.
3. Образ оратора.
4. Поняття риторичного ідеалу.
5. Образ аудиторії.
6. Основні етапи підготовки та виголошення промов.
7. Види судових промов і мовні ознаки їх.
8. Види епідейктичних промов і мовні ознаки їх.
9. Види дорадчих промов і мовні ознаки їх.
10. Особливості політичного красномовства.
11. Особливості рекламних промов та оголошень.
12. Мовні засоби дискусії чи полеміки.
13. Риторика в навчальному процесі.
14. Риторика в повсякденному житті (аналіз і критика досвіду).
15. Риторика в сучасних засобах масової інформації.
16. Сучасні українські промовці й оратори (на вибір).
17. Поняття про риторику як науку та навчальну дисципліну
18. Ритор та педагог риторики
19. Емпатійне спілкування
20. Види комунікації
21. Промова та її будова
22. Структура класичної промови
23. Види промови
24. Конструктивна комунікація.
25. DISC - 4-секторна поведінкова модель
26. Поведінка під час комунікації з різними типами людей.
27. Вербальні та невербальні засоби спілкування, їх характеристика
28. Міміка та пантоміміка

29. Міжособистісний простір. Жести.

30. Візуальний контакт-метод невербального спілкування.

5. КРИТЕРІЇ ТА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

5.1. Політика курсу

Дотримання принципів академічної доброчесності. Не толеруються жодні форми порушення академічної доброчесності. Очікується, що роботи здобувачів вищої освіти будуть самостійними, їхніми власними оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

Під час виконання письмових контрольних робіт, тестування, підготовки до відповіді на екзамені користування зовнішніми джерелами інформації заборонено. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача вищої освіти є підставою для її незарахування викладачем.

Дотримання принципів та норм етики. Під час занять здобувачі вищої освіти діють із позицій академічної доброчесності, професійної етики, дотримуються правил внутрішнього розпорядку ТНУ ім. В.І. Вернадського. Поводяться толерантно, доброзичливо та виважено у спілкуванні між собою та викладачами.

Відвідування занять. Здобувачі вищої освіти повинні відвідувати усі лекції, семінарські заняття з навчальної дисципліни та інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. Недопустимі пропуски та запізнення на заняття без вагомих причин, користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття/контрольного заходу без дозволу викладача. Критично сприймається несвоєчасне виконання поставленого завдання, терміни захисту індивідуального завдання (в контексті самостійної роботи), терміни ліквідації заборгованості та відсоток зниження оцінки.

До семестрового контролю будуть допущені ті студенти, які набрали не менше ніж 30 б. (робота на семінарах, самостійна, індивідуальна робота). Решту балів студент може добрати на підсумковому контролі, відповівши на два теоретичних питання (із переліку питань до підсумкового контролю), кожне з яких може бути оцінене максимально на 10 б., і виконавши два практичних завдання, кожне з яких може бути оцінене максимально на 10 б.; разом – 40 б. Окрім цього, до семестрового контролю не будуть допущені ті студенти, які без поважних причин пропустили більше ніж 50 % лекційних та більше ніж 50 % семінарських занять.

Для дистанційної форми навчання обов'язковим є: доєднання до не менше ніж 50 % лекційних та не менше ніж 50 % семінарських занять; присутність на

заняттях з увімкненою камерою; навчально-наукова активність студента на кожному семінарі, коли здобувач вищої освіти присутній в онлайн-форматі.

Політика дедлайну. Студенти зобов'язані дотримуватися термінів, передбачених курсом і визначених для виконання всіх видів робіт.

Порядок відпрацювання пропущених занять. Відпрацювання пропущених занять без поважної причини відбувається згідно з графіком відпрацювань та консультацій. Відпрацювання пропущених занять з поважної причини може проводитися також у будь-який зручний час для викладача.

Перескладання підсумкової оцінки з метою її підвищення не допускається, окрім ситуацій, передбачених нормативними документами ТНУ ім. В.І. Вернадського, або неявки на підсумковий контроль з поважної причини.

1.2.Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Поточний контроль												Підсумковий контроль (залік)	Сума
Розділ 1													
1.1			1.2			1.3			2.1			20	100
Л	С	САМ	Л	С	САМ	Л	С	САМ	Л	С	САМ		
5	5	10	5	5	10	5	5	10	5	5	10		

Л – лекція (20 бали)

С – семінарське заняття (20 бали)

САМ – самостійна робота (40 бали)

1.3.Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79	добре	C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано

60-65	задовільно	Е	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

6. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА
Не передбачено.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Кайдалова Л.Г. Плякова Л.П. Психологія спілкування: навч. посібник. Х.: 2011. 132 с.
2. Мацько Л., Мацько О. Риторика: навч. посібник. К.: Вища школа, 2003. 311 с.
3. Розенберг М. Ненасильницьке спілкування: мова життя. Х. Ранок. 2020. 256 с.

Додаткові

1. Абрамович С. Риторика та гомілетика. Чернівці, 1995. С. 41–85.
2. Арістотель. Поетика. К., 1967. 136 с.
3. Бацевич Ф. Основи комунікативної девіатології. Л., 2000. 237 с.
4. Буда В. Лінгвостилістика сучасного історичного роману про добу козацтва. К., 1998. 164 с.
5. Виндельбанд В. Платон. К., 1993. 176 с.
6. Демосфен. Речи. М., 1994. 610 с.
7. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності. Стилістика та культура мови. К., 1999. 431 с.
8. Златоструй. Древняя Русь X–XIII веков. М., 1990. 304.
9. Зязюн І., Сагач Г. Краса педагогічної дії. К., 1997. 302 с.
10. Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (стилістика). Фігури і тропи. К, 1995. 234 с.
11. Корж Н., Луцька Ф. Із скарбниці античної мудрості. К., 1988. 317 с.
12. Космеда Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики. Л., 2000. 350 с.
13. Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту. Л., 1999. 423 с.
14. Кравець Л. Риторика як класична основа системи освіти європейських народів. *Рідні джерела*. 2000. № 4. С. 12–18.
15. Кравець Л. Риторика від джерел до сучасності. *Укр. мова і література*. 2000. № 5. С. 44–46.
16. Огієнко І. Українська культура. К., 1918. 273 с.
17. Одарченко П. Про культуру української мови. К., 1997. 319 с.
18. Орлов Е. Демосфен и Цицерон. Их связь и деятельность. СПб., 1898. 88 с.
19. Савенкова Л. О. Комунікативні процеси у навчанні. К., 1996. 120 с.

20. Сагач Г. Золотослів: Хрестоматія до курсу риторики. К., 1992. 158 с.
21. Сердюк О. П. Основи управління комунікативним процесом. — К., 1998. 307 с.
22. Струганець Л. Теоретичні основи культури мови. Т., 1997. 96 с.
23. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства. К., 1998. 448 с.
24. Томан І. Мистецтво говорити. К., 1986. 220 с.
25. Утченко С. Цицерон и его время. М., 1972. 389 с.
26. Чепіга І. Ораторське мистецтво на Україні в XVI–XIX ст. *Українська мова і література в школі*. 1989. № 10. С. 64–68.
27. Чмуш Т. Культура спілкування. Хмельницький, 1999. 354 с.

Інформаційні ресурси

1. Чтиво/ URL: <https://chtyvo.org.ua/>
2. Енциклопедія культур. URL: <http://ec-dejavu.ru/main.html> (дата звернення 23.09.2023)
3. Глаголічеськіє старослов'янські пам'ятки. URL: <http://um.co.ua> (дата звернення 23.09.2023)
4. Енциклопедія українознавства URL: <http://litopys.org.ua> (дата звернення 23.09.2023)
5. Енциклопедія історії України. URL: <http://resource.history.org.ua> (дата звернення 23.09.2023)
6. Інститут мовознавства ім. О.О Потебні НАН України. URL: <http://www.inmo.org.ua> (дата звернення 23.09.2023)